

LA IMPUGNACIÓ D'ACTES JURÍDICS DE LA PERSONA AMB DISCAPACITAT

Khadidiatou Sall Sall
Universitat de Lleida

Resum

L'entrada en vigor de la Convenció de Nova York sobre els drets de les persones amb discapacitats s'ha traduït, en el terreny normatiu català, en l'aprovació del Decret llei 19/2021, del 31 d'agost, pel qual *s'adapta el Codi civil de Catalunya a la reforma del procediment de modificació judicial de la capacitat*, amb l'objectiu de promoure l'autonomia i el respecte de les voluntats, els desitjos i les preferències de les persones amb discapacitat. La causa d'una discapacitat que afecta la capacitat volitiva d'una persona ja no és motiu per a incapacitar-la, sinó per a proveir-li les mesures de suport necessàries per al ple exercici de la seva capacitat jurídica en igualtat de condicions amb la resta de persones.

El present treball té com a objectiu analitzar el nou règim d'impugnació dels actes jurídics de la persona amb discapacitat, proveïda o no de suport, amb una dedicació especial a l'article 226-5 del Codi civil de Catalunya (CCCat), reformat recentment, la interpretació del qual, ateses la seva senzillesa i brevetat, exigeix alts esforços hermenèutics. Amb tot, al llarg del treball es farà una exegesi del precepte que integri, alhora, el respecte de la normativa internacional amb la realitat social i mèdica.

Paraules clau: anul·labilitat, actes jurídics, persona amb discapacitat, discerniment, voluntat, capacitat jurídica, mesura de suport.

LA IMPUGNACIÓN DE ACTOS JURÍDICOS DE LA PERSONA CON DISCAPACIDAD

Resumen

La entrada en vigor de la Convención de Nueva York sobre los derechos de las personas con discapacidades se ha traducido, en el plano normativo catalán, en la aprobación del Decreto ley 19/2021, de 31 de agosto, por el que *se adapta el Código civil de Cataluña a la reforma del procedimiento de modificación judicial de la capacidad*, con el objetivo de promover la autonomía y el respeto de las voluntades, los deseos y las preferencias de las personas con discapacidad. La causa de una discapacidad que afecta a la capacidad volitiva de una persona ya no es motivo para incapacitarla, sino para proveerle las medidas de apoyo

necesarias para el pleno ejercicio de su capacidad jurídica en igualdad de condiciones con el resto de personas.

El presente trabajo tiene como objetivo analizar el nuevo régimen de impugnación de los actos jurídicos de la persona con discapacidad, provista o no de apoyo, con una dedicación especial al artículo 226-5 del Código civil de Cataluña (CCCat), reformado recientemente, cuya interpretación, dadas su sencillez y brevedad, exige altos esfuerzos hermenéuticos. Con todo, a lo largo del trabajo se hará una exégesis del precepto que integre, al mismo tiempo, el respeto de la normativa internacional con la realidad social y médica.

Palabras clave: anulabilidad, actos jurídicos, persona con discapacidad, discernimiento, voluntad, capacidad jurídica, medida de apoyo.

THE ANNULMENT OF THE LEGAL ACTS OF THE DISABLED PERSON

Abstract

As a consequence of the ratification of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, the decree-law 19/2021 of 31 August has adapted the Catalan civil code aiming at promoting autonomy and respect for the wishes and preferences of disabled people. The disability affecting a person's volitive capacity is no longer a reason to deprive her of contractual capacity but to provide her with the necessary support measures for the full exercise of their legal capacity on an equal footing with the rest of the people.

The goal of this paper is to analyse the new Catalan legal system for challenging legal acts conducted by disabled persons, supported or not by an assistant, focusing on the newly reformed article 226-5 CCCat, whose wording, given its simplicity and shortness, requires high hermeneutic efforts. Legitimation to challenge and limitation periods are also analysed.

Keywords: relative nullity, legal acts, disabled people, discernment, will, juridical capacity, support measures.

1. INTRODUCCIÓ

El 31 d'agost de 2021 es va aprovar el Decret llei 19/2021, pel qual es modifica i s'adapta el Codi civil de Catalunya a la reforma del procediment de modificació judicial de la capacitat a fi de donar compliment a la Convenció de Nova York sobre els drets de les persones amb discapacitats (CNY). Sorprenentment, tot i que Espanya va ratificar la CNY el 3 de maig de 2008, han hagut de passar tretze anys perquè el legislador català modifiqui el dret vigent. A més, es tracta d'una reforma parcial, el detonant de la qual va ser l'aprovació de la Llei estatal 8/2021, a l'espera que es completi la reforma del llibre segon del CCCat. Aquesta demora no és irrellevant: traspua un cert desinterès per part del legislador, que van posar en relleu diferents associacions, com ara el Comité Español de Representantes de Personas con Discapacidad (CERMI),¹ en considerar que es tractava d'una espera injustificada que menyscabava el dret al reconeixement de la plena capacitat jurídica.

El present treball se centra en l'estudi del règim d'impugnació dels actes jurídics de la persona amb discapacitat en el dret civil català. Un estudi que si bé posa el focus en el que estableix el reformat article 226-5 CCCat, també analitza supòsits que no encaixen exactament amb la redacció que ha donat al precepte el Decret llei 19/2021.

La realització d'actes jurídics constitueix, possiblement, la principal manifestació de l'exercici de la capacitat jurídica d'una persona en l'àmbit patrimonial. Quan l'exercici d'aquesta capacitat queda limitada per raó de determinades malalties i trastorns, esdevé necessari trobar la manera que la causa de la discapacitat no sigui un impediment per a actuar en el tràfic jurídic. Com en qualsevol altre negoci amb transcendència jurídica, la conclusió de contractes requereix perquè siguin vàlids que les parts tinguin suficient capacitat de voler i entendre (art. 1261 del Codi civil espanyol [CC]).

Ni el Decret llei 19/2021, ni abans la Llei estatal 8/2021, ni consegüentment els preceptes que han resultat reformats per aquestes lleis, ofereixen una definició de *discapacitat*.² Tampoc no ho fa el Conveni, que únicament es limita a dir en l'apartat *e* del preàmbul:

[...] la discapacidad es un concepto que evoluciona y que resulta de la interacción entre las personas con deficiencias y las barreras debidas a la actitud y al entorno que evitan su participación plena y efectiva en la sociedad, en igualdad de condiciones con las demás.³

1. Vegeu: <<https://cermi.es/noticia/la-convencion-de-la-onu-sobre-derechos-de-las-personas-con-discapacidad-a-examen-en-este-xi-congreso-de-la-abogacia>>.

2. A. VAQUER ALOY (2022: 506); A. J. QUESADA SÁNCHEZ (2022: 24).

3. Autors com H. HIDALGO CEREZO (2022: 60) qualifiquen la definició com a «desencertada».

Així doncs, hem de recórrer a altres recursos per a aproximar-nos al concepte. El *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española concep la discapacitat com aquella «[s]ituación de la persona que, por sus condiciones físicas, sensoriales, intelectuales o mentales duraderas, encuentra dificultades para su participación e inclusión social». D'altra banda, l'Optimot la defineix com el «resultat de la interacció entre la deficiència d'una persona i les barreres de l'entorn, que suposa una limitació en l'activitat i la consegüent restricció en la participació en igualtat de condicions que la resta de ciutadans».

De la conjugació d'ambdues definicions es desprèn que la discapacitat no és una qüestió que estigui determinada per la pròpia deficiència de la persona, sinó per les barreres i els obstacles que no permeten la participació i l'exercici de la seva capacitat jurídica d'una manera plena i efectiva i en igualtat de condicions amb la resta de persones.⁴

La reforma més vistent i, probablement, més complexa es produeix precisament en aquest punt, on la CNY i, consegüentment, el Decret llei tenen com a objecte principal preservar la dignitat de les persones amb discapacitat i permetre que puguin exercir els seus drets conforme a les seves voluntats, desitjos i preferències, tot establint uns sistemes de suport. L'article 12 CNY estableix una declaració de principis rotunda que es tradueix en el fet que la capacitat jurídica és quelcom inherent a l'ésser humà.⁵ Circumstància que implica, *per se*, que la històrica dicotomia capacitat jurídica - capacitat d'obrar queda diluïda o, fins i tot, eliminada respecte de les persones majors d'edat, amb el benentès que tota persona, pel fet de ser-ho, té personalitat jurídica i, per consegüent, capacitat —tot i que això ja resulta de l'article 30 CC i no es posa en dubte, una qüestió diferent és l'exercici d'aquesta capacitat jurídica, que és on sorgeixen els problemes.

De manera paral·lela, totes les institucions configurades i regulades davant d'aquesta dicotomia queden suprimides: la tutela i la curatela de les persones majors d'edat amb discapacitat —només els menors poden tenir tutors i curadors— (antics art. 222-1b i 223-1b CCCat, respectivament). I, també, la potestat parental prorrogada i rehabilitada dels articles 236-33 i 236-34 CCCat, respectivament, a causa que desapareix tota equiparació entre la persona menor d'edat i la persona amb discapacitat. La disposició transitòria segona del Decret llei assenyalava que les institucions esmentades que hagin estat constituïdes amb anterioritat a l'entrada en vigor de la llei es mantindran fins que es faci la revisió corresponent en un termini màxim d'un any

4. S. ROSENBAUM (2022: 4): «Disadvantaged situations (lack of a physical, economic or social characteristic) are believed to be a result of barriers produced by society and society is responsible for taking care of these individuals and for improving their conditions».

5. Sobre la presumpció de capacitat jurídica que s'instaura en el sistema, vegeu A. VAQUER ALOY (2022: 506), J. RIBOT IGUALADA (2022: 311) i J. DAMIÁN MORENO (2022: 401).

i, com bé matisa en el seu incís tercer, cal «aplicar-hi, si s'escau, el règim d'assistència que regulen els articles 226-1 a 226-8 del Codi civil de Catalunya».

2. L'ARTICLE 226-5 DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA: DELIMITACIÓ DEL SEU SUPÒSIT DE FET

Per a poder fer l'exegesi de l'article 226-5 CCCat cal, en primer lloc, tenir presents els possibles escenaris que presenta el precepte. La delimitació del supòsit de fet de l'article 226-5 CCCat ens permet saber quins d'aquests escenaris es poden encabir dins de l'article i, per tant, deduir quins actes jurídics podran ser objecte d'impugnació prenent com a fonament aquest precepte, així com els supòsits que no encaixen en la seva lletra i que, tanmateix, són susceptibles d'impugnació amb fonament en altres preceptes legals que, si escau, també caldrà determinar en atenció a l'acte en concret.

2.1. COMPARACIÓ AMB L'ANTERIOR ARTICLE 226-3 DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA

Atesos els canvis introduïts per la reforma, resulta interessant fer una comparativa entre la redacció que es trobava en l'article 226-3 CCCat sota la rúbrica «Anul·labilitat dels actes de la persona assistida» i la redacció actual a conseqüència de la modificació introduïda per l'article 2 del Decret llei 19/2021, del 31 d'agost, amb l'encapçalament «Ineficàcia d'actes de la persona assistida»:

Article 226-3. Anul·labilitat dels actes de la persona assistida	Article 226-5. Ineficàcia dels actes de la persona assistida
Els actes jurídics que la persona assistida faci sense la intervenció de l'assistent, si aquesta intervenció és necessària, són anul·lables a instància de l'assistent o de la persona assistida. També ho són a instància del tutor, si es constitueix la tutela, i dels hereus de la persona assistida, en el termini de quatre anys a comptar de la posada en tutela o la mort d'aquesta.	Els actes jurídics que la persona assistida faci sense la intervenció de la persona que l'assisteix, si aquesta intervenció és necessària d'acord amb la mesura voluntària o judicial d'assistència, són anul·lables a instància de qui assisteix, de la persona assistida i de les persones que la succeeixin a títol hereditari, en el termini de quatre anys des de la celebració de l'acte jurídic.

A simple vista es pot detectar un canvi en la redacció de les rúbriques dels articles. En la redacció derogada, l'article portava per rúbrica un tipus d'ineficàcia concreta, l'anul·labilitat, mentre que ara s'ha optat per la noció genèrica d'*ineficàcia*. No obstant això, aquest canvi no és substancial, amb el benentès que no implica una alteració del règim jurídic aplicable, ja que, tot i l'amplitud del concepte, l'article se segueix concretant en l'anul·labilitat.

Tanmateix, es pot apreciar que en la versió derogada l'àmbit d'aplicació de l'article era molt més ampli. El legislador no limitava l'exercici de la pretensió al fet que la necessitat de la intervenció quedés manifestada en la constitució de la mesura. Això implicava una inclusió *de facto* de tots els actes duts a terme per la persona assistida, en general, i no únicament la dels actes concrets als quals es referia la sentència d'incapacitació. Amb la nova redacció, el legislador introdueix una matisació que implica una restricció de l'espectre d'aplicació de l'article: «[...] si aquesta intervenció és necessària d'acord amb la mesura voluntària o judicial d'assistència [...]».⁶ Això porta a reflexionar sobre quina ha estat la intenció del legislador quan ha afegit aquest incís. Les possibles interpretacions que suscita, atesa la seva amplitud, són diverses i seran el punt clau que determinarà l'abast de l'article, això és, els supòsits que s'hi poden subsumir.

El focus de la reforma és promoure l'autonomia de les persones amb discapacitat i proveir-les de suport si, quan han de dur a terme un acte per al qual cal el ple exercici de la capacitat jurídica, no tenen prou discerniment per a executar l'acte jurídic en qüestió. Per tant, l'element determinant no és si existeix una persona que presta suport,⁷ sinó quines són les seves comeses: els actes i negocis concrets per als quals és necessària la seva presència per tal de permetre l'exercici de la capacitat jurídica en igualtat de condicions i, per tant, evitar possibles impugnacions.

Totes aquestes qüestions permeten defensar que el canvi terminològic introduït pel legislador persegueix restringir l'àmbit d'aplicació de l'article, i ho fa tot plasmant els principis de necessitat i proporcionalitat: l'assistent només ha d'intervenir en els actes i negocis per als quals la persona amb discapacitat no té el ple exercici de la seva capacitat jurídica. Només poden ser objecte d'impugnació, en el sentit de l'article 226-5 CCCat, els actes i negocis jurídics que es consideren en la mesura voluntària o judicial i que la persona assistida ha conclòs sense la presència de la persona que li presta suport.

6. Matisació que es manté en la redacció de l'article 222-57.2 de l'Avantprojecte de llei de modificació del Codi civil de Catalunya en matèria de suports a l'exercici de la capacitat jurídica de les persones, que es pot consultar a <<https://governobert.gencat.cat/ca/transparencia/normativa-i-informacio-interes-juridic/normativa/normativa-en-tramit/jus/en-tramit/llei-ccc-suport-discapacitacio>>.

7. Abans de la reforma, la mera no-intervenció del suport quan aquest era preceptiu ja era causa d'impugnació del negoci. Vegeu: E. ARROYO AMAYUELAS (2017: 482).

Una altra diferència que s'aprecia és la supressió, en la nova redacció, de qual-sevol mena de referència al tutor, que, com ja s'ha explicat, en aquest nou paradigma i únicament respecte de les persones majors d'edat, ja no intervé.

Finalment, el *dies a quo* de la pretensió, que abans de la reforma se situava en la posada en tutela o, si era el cas, en el moment de la mort de la persona assistida, ara queda fixat en el moment de la celebració de l'acte jurídic.

2.2. SUPÒSITS EXCLOSOS SEGONS LA REDACCIÓ DE L'ARTICLE 226-5 DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA

La interpretació de l'expressió «si aquesta intervenció és necessària d'acord amb la mesura voluntària o judicial d'assistència» permet determinar quins supòsits poden encabir-se dins de l'article 226-5 CCCat i, de retruc, també quins en resten exclosos, que són els següents: els actes jurídics conclosos per una persona amb discapacitat no assistida, els actes jurídics no inclosos en la mesura voluntària o judicial i, per a acabar, l'excepció de béns i serveis d'escassa quantia.

2.2.1. *Actes i negocis jurídics conclosos per una persona amb discapacitat sense mesura de suport*

Si hi ha quelcom que resulta inconcús en la redacció de l'article 226-5 CCCat és que s'adreça a les persones assistides. Per tant, no es poden subsumir dins d'aquest article els actes jurídics que han estat conclosos per una persona amb discapacitat no assistida, en el sentit que no està proveïda d'una mesura de suport. Per tal de determinar a quin règim jurídic cal acudir, s'ha de distingir si, en el moment en què es va celebrar aquell acte, la persona amb discapacitat tenia o no prou discerniment. En cas que tingués plenes facultats volitives i d'enteniment, el negoci celebrat, en principi, es considera vàlid —igual de vàlid que un negoci celebrat per una persona sense discapacitat o per una persona amb discapacitat assistida amb la concurrència de la persona que li presta assistència—, llevat que es pugui demostrar que ha patit algun vici de la voluntat.

Si manca prou discerniment (el que comunament s'anomenava *capacitat natural*), el negoci esdevé nul per absència de consentiment, en el sentit de l'article 1261.1 CC. Per tant, per tal que aquest negoci sigui nul, cal que es provi la manca de «capacitat natural» en el moment de concloure l'acte jurídic —en els supòsits que poden subsumir-se en l'article 226-5 CCCat, en principi es pressuposa que en gaudeix i, per tant, no se n'ha de provar l'absència.

Per a acabar, cal tenir present que aquí es defensa la necessitat que l'altra part negocial obtingui un avantatge injust,⁸ que s'entén com un vici del consentiment⁹ que afecta la formació de la voluntat d'una persona capaç. No és un tema pacífic entre la doctrina, però resulta innegable que tant des del punt de vista de la persona amb discapacitat —que no s'adona d'aquest avantatge— com del de la contrapart —que se n'aprofita—,¹⁰ són actuacions que s'assimilen als postulats tradicionals del vici de voluntat.¹¹

2.2.2. *Actes i negocis jurídics no inclosos en la mesura voluntària o judicial*

El terme *necessitat* ha d'entendre's en sentit restrictiu i formal. La menció explícita que l'article 226-5 CCCat fa del fet que la intervenció ha de ser necessària, d'acord amb la mesura voluntària o judicial d'assistència, indueix a pensar que la «necessitat», en el règim d'anul·labilitat del CCCat, adquireix rellevància jurídica només quan aquesta es manifesta en la resolució judicial o en l'escriptura pública. Això explica que la necessitat material, per si sola, no sigui suficient per a poder aplicar l'article 226-5 CCCat. Els actes i negocis jurídics no previstos formalment queden fora de l'àmbit d'aplicació de l'article, tot i que la causa de la discapacitat sigui la causa de vici del consentiment, per una qüestió purament de seguretat jurídica.¹²

Aquest esdevé un dels grans problemes un cop determinada l'extensió de l'article. La restricció dels supòsits implica, paral·lelament, que s'inverteix la càrrega probatòria en els casos que queden exclosos. Les circumstàncies de les persones varien i pot donar-se el cas que, per l'evolució de la discapacitat, al cap del temps s'hagi dut

8. Vegeu el subapartat 4.2.3.

9. Vegeu una anàlisi exhaustiva en dret comparat respecte al tractament de l'avantatge injust en els diferents models, a F. J. INFANTE RUIZ (2021).

10. E. BOSCH CAPDEVILA, P. del POZO CARRASCOSA i A. VAQUER ALOY (2016: 202) asseveren que «[...] tanto el conocimiento equivocado, como la falta de libertad, pueden derivar de circunstancias que nada tienen que ver con la otra parte contractual, como por ejemplo la situación de necesidad de la víctima. Sin embargo, el hecho de que aquella parte se aproveche de estas circunstancias, permite la anulación del contrato».

11. Vegeu, en defensa de l'avantatge injust com a vici del consentiment, E. GÓMEZ CALLE (2018: 155) i E. BOSCH CAPDEVILA, P. del POZO CARRASCOSA i A. VAQUER ALOY (2016: 189). En una posició híbrida trobem F. BADOSA COLL (2016: 400-401) i R. BARCELÓ COMPTE (2019: 150), que opten per una qualificació de l'avantatge injust com a vici del negoci —que no necessàriament ha de ser estrictament un vici del consentiment.

12. J. R. de VERDA Y BEAMONTE (2022: 94) precisa que la *necessitat* no s'ha de concebre com a sinònim de *conveniència*; E. VÁZQUEZ DE CASTRO (2022: 527) indica que «[...] parece apostarse por un principio de seguridad jurídica ante el que cede la protección del contractante que adoleciendo de una discapacidad que pudo viciar su consentimiento no tenía formalmente establecidas medidas de apoyo».

a terme un determinat acte jurídic que no va quedar previst inicialment en la mesura voluntària o judicial (per això és rellevant revisar amb periodicitat les mesures de suport). És per això que, en el moment que es constitueixi la mesura de suport, resulta imprescindible determinar-ne l'abast amb visió previsora, tenint en compte les possibles circumstàncies que es poden produir en un futur, la possible evolució de la malaltia, els trastorns, etc. —fet que no deixa de ser una qüestió complicada i, a vegades, fora de l'abast de la persona afectada i dels professionals que intervenen.

Amb tot, per tal de determinar la conseqüència jurídica de l'actuació de la persona amb discapacitat sense la persona designada voluntàriament com a suport, aquest element objectiu no serà suficient —és a dir, el que aquí s'ha anomenat *necessitat formal*—. A banda de la confluència de les dues necessitats —material i formal—, hi ha d'haver un requisit addicional que, si bé no es dedueix del tenor literal de l'article, sí que es desprèn dels principis que inspiren la nova regulació. Es tracta dels principis de proporcionalitat i necessitat —sobretot, d'aquest darrer—. Atès que un dels principals objectius és promoure l'autonomia de les persones amb discapacitat, hi ha un altre factor que s'ha de tenir en compte: la «capacitat natural» de la persona en el moment de concloure l'acte jurídic en qüestió¹³ —pot haver-hi moments de «lucidesa intermitent» i, per tant, que en aquell instant concret la persona pugui per si sola formar i exterioritzar la seva voluntat lliurement—. Això comportarà que aquells actes jurídics que, d'acord amb la mesura voluntària, han de ser conclusos per la persona amb discapacitat amb la intervenció de la persona titular de la mesura de suport, puguin salvaguardar-se del règim d'ineficàcia quan la persona amb discapacitat els hagi conclòs tota sola en un moment en què sí que gaudia de capacitat de voler i entendre.

2.2.3. *Excepció de béns i serveis d'escassa quantia*

Tal com s'han plantejat els supòsits de fet exclosos inicialment de l'article 226-5 CCCat, sembla que es doni per fet que la facultat d'anul·lar actes jurídics celebrats per qui no té capacitat d'entendre i voler —sotmès o no a una mesura de suport— és general. Malgrat això, aquestes exclusions s'han d'entendre tenint en compte el que es coneix com a «excepció de béns i serveis d'escassa quantia», més conegut en el marc contractual anglosaxó com a «contracts for necessities».¹⁴ El mateix nom de l'excepció plasma que determinats actes jurídics no han de ser impugnables; per exemple,

13. M. C. NÚÑEZ ZORRILLA (2014: 114 i seg.) ja defensava aquesta idea en la versió derogada (art. 226-3 CCCat).

14. Si bé és cert que aquesta denominació és més comuna en relació amb els menors; vegeu J. BEATSON (1998: 212). Per a les persones amb discapacitat, aquesta excepció també es coneix com a «liability for necessities»; vegeu *Chitty on contracts* (1994: 464) i E. MCKENDRICK (2015: 290). La nostra figura funcional equivalent és la liberalitat d'ús, això és, els regals de costum; vegeu C. ROGEL VIDE (2011: 83).

compres ordinàries d'alimentació, atencions mèdiques, donacions de poca quantia, etc.; en definitiva, béns o serveis que no tindria cap sentit que poguessin ser objecte d'impugnació per la seva poca rellevància i repercussió patrimonial. La mateixa idea es conté, per als menors d'edat, en l'article 211-5b CCCat: no són impugnables els actes jurídics relatius a béns o serveis propis de la seva edat, d'acord amb els usos socials.

La interpretació de l'article 226-5 CCCat a l'empara d'aquesta excepció permet i contribueix a la consecució de tres principis que connecten amb el punt de partida de la reforma: l'autonomia personal de les persones amb discapacitat, la seguretat jurídica i el principi d'estabilitat dels contractes. Aquí es considera que la restricció de l'exercici de la capacitat jurídica d'una persona, atesa la causa de la seva discapacitat, cedeix davant la poca transcendència jurídica de l'acte. Altrament, un sens fi d'actes quotidians, necessaris i insignificants, podrien ser objecte d'anul·lació sense cap motivació més que la mera absència del suport, fet que contribuiria, a més, a una saturació dels òrgans judicials.

És cert que la denominació donada segurament és ambigua perquè és genèrica, ja que la transcendència jurídica, entre d'altres, també depèn de les circumstàncies concretes de la persona assistida en qüestió i, per tant, un acte únicament pot ser objecte d'anul·lació si es considera perjudicial per a la concreta persona amb discapacitat —com succeeix en el dret anglès—. ¹⁵ Al cap i a la fi, es tracta de promoure una construcció jurisprudencial que fixi els béns i serveis exclosos, però també els límits entre els quals poden oscil·lar els valors per a poder considerar-se com a transaccions necessàries de la vida quotidiana (per exemple, la quantia màxima d'un regal de costum).

2.3. SUPÒSIT INCLÒS: ACTES I NEGOCIS JURÍDICS CELEBRATS PER UNA PERSONA AMB DISCAPACITAT PREVISTOS EN LA MESURA VOLUNTÀRIA O JUDICIAL SENSE LA INTERVENCIÓ DE LA MESURA DE SUPORT

Un cop delimitat l'objecte de l'article 226-5 CCCat, l'únic supòsit que s'hi pot encabir és el dels actes i negocis jurídics celebrats per la persona amb discapacitat, previstos en la mesura voluntària o judicial, duts a terme sense la mesura de suport (amb i sense efectes representatius) —de manera que, en realitat, no s'innova gaire l'orde-

15. *Chitty on contracts* (1994: 464): «[...] by section 3 of the Sale of Goods Act 1979 it is provided that where necessities are sold and delivered to a person who by reason of mental incapacity is incompetent to contract, he must pay a reasonable price for them; and further that “necessaries” in this section means goods suitable to the condition in life such person, and to his actual requirements at the time of the sale and delivery»; E. MCKENDRICK (2015: 290): «[...] if necessary goods or services are supplied to a person who lacks capacity to contract for the supply, he must pay a reasonable price for them (and necessities, for this purpose, are defined to mean suitable to a person's condition in life and his actual requirements at the time when the goods or services are supplied»); J. BEATSON (1998: 229).

nament jurídic—. Aquesta deducció es fa a partir de la dicció literal del precepte, que intenta limitar al màxim els supòsits en què aquesta persona ha de necessitar un suport per a l'exercici de la seva capacitat jurídica en l'àmbit contractual. L'article es compon de dues vessants: una que es qualifica de necessitat material i una altra que es qualifica com a necessitat formal, que és el que es projecta amb el matís legal.¹⁶ D'aquesta manera, l'extensió de l'escriptura pública o la resolució judicial serà la que determinarà quins actes i negocis jurídics concrets poden ser impugnats i anul·lats en aplicació de l'article 226-5 CCCat. Ara bé, com s'ha explicat, se salven de l'anul·labilitat dos tipus de supòsits que, en principi, estan inclosos en la lletra del precepte: els duts a terme en un moment en què la persona amb discapacitat gaudia de «capacitat natural» —sempre que la mesura de suport sigui voluntària— i els actes jurídics d'escassa quantia. Aquests supòsits responen a una necessitat de promoure l'autonomia de les persones amb discapacitat en la mesura que sigui possible.

3. LES MESURES DE SUPORT COM A EIX CENTRAL DE LA REFORMA

El nou sistema es basa en la idea de prestar suport a la persona que ho necessita. Quan una persona presenta dificultats per a prendre decisions, formar la seva voluntat i/o exterioritzar-la, la solució ja no és modificar la seva capacitat (el que en terminologia clàssica s'identificava com a *procediment d'incapacitació*), sinó que ara s'han d'adoptar les mesures pertinents per al ple exercici de la seva capacitat jurídica. Atès que la capacitat volitiva i entenedora de les persones no es veu afectada de la mateixa manera, cal tenir present que no tots els suports tindran la mateixa naturalesa ni el mateix contingut, sinó que això dependrà de l'enteniment i les circumstàncies de cada persona en concret. L'exercici de la capacitat jurídica pot requerir suports puntuals, permanents, amb més intensitat o amb menys. Són les necessitats concretes de la persona amb discapacitat les que permeten determinar, d'acord amb el principi de proporcionalitat, la mesura de suport específica que necessita per a actuar en el tràfic jurídic en igualtat de condicions amb la resta de persones, així com el grau d'intensitat de la mesura.¹⁷

16. El matís legal és «si aquesta intervenció és necessària d'acord amb la mesura voluntària o judicial d'assistència».

17. Article 222-1.2 de l'Avantprojecte de llei del CCCat: «[...] tota persona té dret a accedir a mesures de suport individualitzades i adaptades a la seva situació per prendre decisions amb efectes jurídics en condicions d'igualtat».

3.1. CLASSIFICACIÓ DE LES MESURES DE SUPORT SEGONS LA SEVA NATURALESA

3.1.1. *Mesures de suport voluntàries*

En el nou règim jurídic de la discapacitat, les mesures de suport voluntàries són prevalents a les de caràcter judicial. Una mesura de suport voluntària és la que ha estat designada per la mateixa persona amb discapacitat en previsió d'una futura pèrdua de l'enteniment.¹⁸

El CCCat no especifica quines mesures de suport són considerades de caràcter voluntari, sinó que sembla que es tracti d'un *numerus apertus*, de mesures formals o informals que es modulen en funció de les necessitats de la persona amb discapacitat.¹⁹ Malgrat això, es poden considerar com a tals les figures del poder i el mandat preventius (art. 222-2 i 222-21 CCCat, respectivament) i de l'autoassistència (art. 222-6.1 CCCat).²⁰

Un dels dubtes que es planteja respecte a les mesures de suport de caràcter voluntari és la limitació que representen per a la persona que les ha designades. L'autoassistència, entesa com la designació, per la mateixa persona, de la que li prestarà suport, ¿limita la seva capacitat negocial amb independència de la seva «capacitat natural»? La mesura de suport no s'ha de concebre com una limitació,²¹ sinó com un esglaió²² que li permet situar-se en la mateixa posició que la resta de persones. Potser hauríem de parlar d'autolimitació, és a dir, no és el suport el que limita la capacitat negocial de la persona, sinó que és la mateixa persona amb discapacitat la que, conscient que la capacitat volitiva i entenedora és un contínuum que pot millorar o empitjorar, decideix limitar l'exercici de la seva capacitat jurídica (present o futura) per tal d'evitar possibles perjudicis, precisament perquè, en el moment en què necessiti aquesta assistència, és possible que no sigui conscient de la necessitat del suport.

En aquest punt és on entra en joc la capacitat natural —de la qual hem parlat amb anterioritat— com a requisit addicional per a poder exercir la pretensió anul·lativa. Si

18. Sentència del Tribunal Suprem (STS) del 8 de setembre de 2021 (RJ 2021/4002): «Las medidas judiciales de apoyo tienen un carácter subsidiario respecto de las medidas voluntarias de apoyo, por lo que sólo se acordarán en defecto o insuficiencia de estas últimas».

19. A. VAQUER ALOY (2022: 508) afirma que les persones amb discapacitat provistes de mesures de suport constitueixen «[...] un mosaico con pluralidad de formas y colores en atención al carácter de la discapacidad y su específica afectación y la situación particular de esa persona».

20. Vegeu G. POLONIO DE DIOS (2023: 607-609), tot i que, en lloc de parlar d'autoassistència, parla d'autocuratela, que, com ja se sap, en el dret català ja no existeix.

21. Així ho estableix l'article 222-1.3 de l'Avantprojecte de llei del CCCat: «El fet de comptar amb suport per prendre decisions en condicions d'igualtat no suposa, en cap cas, una limitació de la capacitat jurídica de la persona».

22. S. de SALAS MURILLO (2021: 3) parla d'una «rampa» (el suport) que permet a la persona amb discapacitat «colocarse “en el mismo piso”, que la persona sin ella».

la mesura de suport té com a objectiu permetre que la persona assistida pugui formar i expressar la seva voluntat correctament a causa d'una falta de discerniment, que prèviament sí que patia però ara ja no, la necessitat de l'assistent desapareix. D'aquesta manera s'evita que la mesura de suport esdevingui una limitació, fet que reconduiria *de facto* a l'antic sistema d'incapacitació judicial, en què l'assistent suposava una restricció general, ja que no es tenia en compte la «capacitat natural» de la persona a qui prestava suport en el moment de concloure el negoci.

Tanmateix, l'article 226-3 CCCat (i també trobem una previsió similar en l'article 255 CC) estableix que la persona major d'edat que designi la seva mesura de suport mitjançant una escriptura pública podrà «establir disposicions respecte al funcionament i al contingut del règim de suport adequat, fins i tot pel que fa a la cura de la seva persona». Això implica que l'abast de la mesura serà determinat per la mateixa persona, la qual, quan aprecii una situació de necessitat de suport —paraules de l'article 226-3 CCCat— que li dificulti l'exercici de la seva capacitat jurídica, determinarà l'extensió de la mesura; això inclou la facultat no solament de modular i modificar l'assistència, sinó també la seva exclusió quan desapareix la circumstància que motiva la necessitat.

3.1.2. *Mesures de suport judicials*

Com a última *ratio*, quan es donin les circumstàncies previstes per l'article 226-1.3 CCCat *in fine*, el CCCat preveu en el seu article 226-2 el nomenament de l'assistent per part del jutjat competent. També es preveu la designació judicial a petició del Ministeri Fiscal, la persona interessada, el seu cònjuge no separat de fet o legalment o qui es trobi en una situació de fet assimilable, els seus descendents, els seus ascendents o els seus germans (art. 42 bis a3 de la Llei 15/2015, del 2 de juliol, de la jurisdicció voluntària). La imposició judicial d'una mesura se supedita a l'absència o la insuficiència de mesures voluntàries, o a la inexistència d'una guarda de fet adequada i suficient. Això implica que hi ha d'haver un control judicial previ que s'ha de manifestar amb la presumpció de la necessitat de la mesura de suport, un element que, com hem pogut observar prèviament, serà clau a l'hora de determinar l'àmbit d'aplicació de l'article 226-5 CCCat.

En aquest cas, atès el grau d'intensitat de la mesura judicial i el seu caràcter excepcional, té més sentit plantejar si aquesta designació judicial suposa una limitació. És cert que aquí no ha intervingut la voluntat de la persona a la qual s'imposa l'assistència, sinó que l'autoritat judicial ha decidit que és el millor per al seu interès. Per molt que gran part de la doctrina civilista defugí el principi del millor interès respecte de les persones amb discapacitat majors d'edat, no deixa de ser una realitat que, quan no hi ha voluntat ni es pot reconstruir la seva voluntat (perquè, per exemple, no n'hi ha hagut mai), les decisions que es prenen són en interès de la persona. Cal recordar

que l'assistència també es pot nomenar en cas de discapacitat sobrevinguda, supòsit en què prèviament cal reconstruir la voluntat i els desitjos de la persona afectada. No és una qüestió paternalista o limitativa, sinó garantista, ja que, en tot cas, contribueix a la seguretat jurídica, que esdevé fonamental en el nou sistema.

3.2. CLASSIFICACIÓ DE LES MESURES DE SUPORT SEGONS EL SEU CONTINGUT

3.2.1. *Mesures de suport amb efecte representatiu*

La distinció entre mesura amb efectes representatius i mesura sense, obviada pel legislador, és un element que té una gran repercussió en l'exercici de la pretensió d'anul·lació. Determinades persones tenen proveïdes mesures de suport amb efectes representatius per raó d'una impossibilitat de formar i exterioritzar de manera autònoma i independent la seva voluntat. Això dona com a resultat una actuació de l'assistent en nom i per compte de la persona amb discapacitat a la qual representa. Doncs bé, quan la mesura de suport tingui efectes representatius, també serà necessària la presència de la persona que presta suport en el moment de la impugnació.

Si la mesura de suport té efectes representatius, és perquè, d'entre totes les opcions existents, aquesta és l'única mesura adient, el seu «vestit a mida»,²³ en atenció al seu estat i la seva causa concreta de discapacitat. L'assistència amb efectes representatius està íntimament vinculada amb les mesures de caràcter judicial i, per tant, sovint serà el jutjat competent qui enumeri els actes en què el consentiment de la persona que presta suport serà el que determinarà la validesa del negoci. Aquest fet, com veurem més endavant, produeix indirectament efectes en l'àmbit de la capacitat processal.

Una de les premisses sobre la qual descansa aquesta reforma és que la persona que presta suport no ha de suplir ni completar la voluntat de la persona amb discapacitat,²⁴ sinó que ha de permetre el desenvolupament ple de la seva personalitat i el seu desenvolupament jurídic en condicions d'igualtat i ha d'atendre les seves «voluntats, preferències i desitjos» (art. 226-4.3 CCCat i, també, 249 CC).²⁵ No obstant això,

23. Com bé assenyalava K. J. ALBIEZ DOHRMANN (2022: 516), «[...] sólo mediante una adecuada asistencia, o en su caso adoptando la correspondiente medida de apoyo, proporcional a las necesidades de las personas con discapacidad, se puede garantizar que puedan ejercer en igualdad de condiciones sus derechos y deberes». I S. ROSENBAUM (2022: 8) diu: «Nevertheless, while striving for the optimal balance between a person's empowerment and inclusion on the one hand, and less forced dependency on the other, there is "[t]he reality that some people with cognitive disability may always be dependent on others" for decision-making and exercising legal capacity». Vegeu, a més, la STS del 29 d'abril de 2009 (RJ 2009/2901).

24. STS del 29 d'abril de 2009 (RJ 2009/2901).

25. En la mateixa línia, el Comitè sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, en les seves observacions generals del 19 de maig de 2014, considera que «[...] el apoyo en el ejercicio de la capacidad

cal tenir present que no totes les persones amb discapacitat han tingut la possibilitat de formar una voluntat pròpia (és el cas dels nens nascuts amb paràlisi cerebral, per exemple) i, consegüentment, tampoc d'exterioritzar-la, a banda de les que, si bé sí que han tingut l'oportunitat de formar-la, no han arribat a manifestar-la mai i en el moment requerit no disposen de les facultats necessàries per a exterioritzar-la.

Malgrat la filosofia que amara la nova normativa, el legislador català, en una decisió previsor i raonable, ha decidit apel·lar a la realitat social i regular excepcionalment la possibilitat d'assignar funcions representatives a la mesura de suport. Únicament quan el coneixement d'aquestes voluntats, preferències i desitjos no sigui possible, la persona que presta suport podrà prendre decisions per a la persona amb discapacitat, tot tenint en compte «la trajectòria vital de la persona amb discapacitat, les seves creences i valors, així com els factors que ella hagués pres en consideració» (art. 226-2 CCCat; similarment, art. 249-3 CC), amb la finalitat de prendre la decisió que hauria adoptat la persona en cas de no haver de requerir representació —és el que s'anomena *reconstrucció de la voluntat hipotètica* de la persona amb discapacitat.

3.2.2. *Mesures de suport sense efecte representatiu*

Quan la persona amb discapacitat té assignada una mesura sense efectes representatius, la presència de l'assistent permet a la persona amb discapacitat actuar en igualtat de condicions en el tràfic jurídic. En aquest cas, l'únic consentiment que es té en compte és el de la persona proveïda de suport, si bé és necessari que, en el moment en què aquell es formi i s'expressi, hi estigui present la persona que li presta suport per tal de garantir, en la mesura que sigui possible, que la voluntat emesa s'ha format i expressat de manera lliure, sense cap mena de pressió i amb ple enteniment de les conseqüències que impliquen la conclusió del negoci.

3.3. CAPACITAT PROCESSAL

Més enllà dels canvis terminològics en matèria processal, la Llei 8/2021 modifica la Llei d'enjudiciament civil (LEC) tot incorporant-hi les adaptacions necessàries per tal de garantir el ple exercici de la capacitat jurídica de les persones amb discapacitat. La capacitat processal és «l'aptitud de qui és part per a decidir per si mateixa l'exercici dels drets, deures, obligacions i responsabilitats dels quals és titular; és a dir, per a rea-

jurídica debe respetar los derechos, la voluntad y las preferencias de las personas con discapacidad y nunca debe consistir en decidir por ellas».

litzar vàlidament actes processals, determinant per si la conducta processal a seguir».²⁶ Partint d'aquesta definició i des d'una perspectiva crítica de la reforma, cal plantejar-se com queda la capacitat processal de què gaudeixen les persones discapacitades amb una mesura de suport amb funcions representatives.

El caràcter excepcional de les mesures de suport amb un contingut representatiu posa de manifest la falta d'enteniment de la persona, que fa necessària una intervenció en nom i per compte d'ella, la qual cosa genera el dubte respecte de si la capacitat processal de la persona amb discapacitat desapareix, es delega o es manté. L'article 7.2 *in fine* LEC estableix que, en el cas de les persones amb mesures de suport per a l'exercici de la seva capacitat jurídica, caldrà tenir en compte l'abast i el contingut de les mesures.²⁷ Això implica que la noció de *capacitat processal*, quan es refereix a les persones amb discapacitat proveïdes d'una assistència, ha de ser entesa i interpretada d'acord amb les seves peculiaritats. Les persones amb discapacitat tenen dret a entendre i a ser enteses en el procés (art. 7 bis.2 LEC), fet que implica que de vegades serà necessari fer determinades adaptacions perquè pugui comunicar-se i comprendre, ser compresa i interactuar (art. 7 bis.1-2 LEC). Per a poder dur a terme totes aquestes actuacions i donar compliment als seus drets, cal la figura d'una persona que li presti suport i que, en determinats casos, la representi, ja sigui perquè no pot comunicar-se, ja sigui perquè no pot comprendre o perquè no pot interactuar.

Aquesta adaptació no vol dir que la capacitat processal de la persona assistida s'esvaeix, sinó que es modula, i aquesta modulació de vegades implica que el suport ha d'efectuar les actuacions en nom seu. En aquest punt es palesa la importància de distingir el que és titularitat del que és exercici: la capacitat processal continua sent de la persona amb discapacitat, ja que les actuacions que es duen a terme reverteixen en ella; una qüestió diferent és l'exercici, que sí que es delega a la persona titular de la mesura de suport.

4. EXEGESI DE L'ARTICLE 226-5 DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA

4.1. LA MESURA DE SUPORT COM A REQUISIT

La premissa de què parteix l'article 226-5 CCCat és l'existència d'una «mesura de suport» i, per tant, és un dels pressupòsits d'aplicació del precepte. Tanmateix, ni

26. Vegeu la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona del 18 de juny de 2019 (JUR 2019/196955).

27. G. GARCÍA-ROSTÁN CALVÍN (2023: 325-326) opina que es tracta d'un precepte «[...] poco esclarecedor [...] poco acorde con ese criterio inspirador antes referido de que en todo caso hay que respetar la voluntad y preferencias de la persona con discapacidad en el ejercicio de su capacidad jurídica».

el Decret llei 19/2021 ni el CCCat defineixen el concepte de *suport*, ni expliquen quan és necessari. De l'article 226-1 CCCat, igual com dels articles 249 i següents CC, es desprèn que la mesura de suport és una provisió destinada a la persona major o menor d'edat (aquesta última, a condició que estigui emancipada) que, a causa d'una discapacitat, la necessita per a poder exercir, en el marc del tràfic jurídic, la seva capacitat jurídica en termes d'igualtat amb la resta de persones.²⁸ Per tant, dins d'aquest concepte queden inclosos tots els mecanismes que contribueixen a la formació i/o l'exteriorització d'una voluntat reflexiva.

Amb anterioritat a la reforma, les mesures de suport quedaven determinades per l'autoritat judicial en la mateixa resolució d'incapacitació, que establia l'abast i el límit de la incapacitat de la persona i determinava la institució tutelar necessària per a dur a terme els actes jurídics per als quals el jutge havia considerat que aquella persona era incapaç.²⁹ Amb la reforma ja no es parla de protecció de les persones amb discapacitat, sinó de suport, que es configura com una institució molt més flexible que permet un marge de llibertat més ampli i una adaptació més òptima a les necessitats de la persona assistida, ja que té en compte les seves «voluntats, desitjos i preferències».³⁰

La redacció del nou article 226-5 CCCat, que aparentment presenta una estructura senzilla, comença de la manera següent: «Els actes jurídics que la persona assistida faci sense la intervenció de la persona que l'assisteix, si aquesta intervenció és necessària d'acord amb la mesura voluntària o judicial d'assistència [...]». El legislador només parla de «mesures», en sentit genèric,³¹ i fa al·lusió a la dualitat d'origen, això és, a la possibilitat que aquestes hagin quedat determinades de manera voluntària o judicial, però no distingeix el règim a què han de quedar subjectes en atenció a aquest criteri. Tampoc no diferencia els supòsits en què la persona titular de la mesura de suport té atribuïdes funcions representatives i aquells en què no les hi té, sobretot si tenim present que el contingut de la mesura té un efecte immediat en l'exercici de la pretensió.

28. A. VAQUER ALOY (2022: 429): «[...] ser una persona con discapacidad es un requisito previo, pero no suficiente, para las medidas de apoyo. Es un requisito previo porque solo cabe adoptar medidas de apoyo cuando se trate de personas con discapacidad y que sean mayores de edad o emancipadas; pero no constituye un requisito suficiente, porque si la persona con discapacidad ejerce adecuadamente su capacidad jurídica por sí sola, las medidas de apoyo no tienen cabida».

29. J. RIBOT IGUALADA (2022: 309-310): «[...] amb la sentència es restringia la capacitat d'obrar de la persona en un grau i intensitat variables segons la incapacitat que l'afectés, i es posava en vigor un règim de protecció adaptat a la seva situació, que podia ser el de tutela, el de curatela o la pròrroga o rehabilitació de la potestat dels seus progenitors».

30. A. PAU PEDRÓN (2018: 8): «[...] la protección o el apoyo no se han de ejercitar de un modo objetivo —“en interés de las personas con discapacidad”—, sino de un modo subjetivo —“atendiendo a la voluntad, deseos y preferencias de la persona”—».

31. Vegeu una explicació més detallada sobre la denominació genèrica que estableix el legislador (en aquest cas, espanyol) de *mesura* (de suport), a M. PEREÑA VICENTE (2022: 158-160).

Dins d'aquesta noció tan genèrica, l'assistència és l'única figura a la qual es fa al·lusió, però *mesura* és un concepte molt ampli que no s'esgota amb la figura de l'assistència, sobretot si partim de la idea que la *mesura* de suport ha de ser un «vestit a mida» de la persona que la requereix i que s'ha de modular en funció de les necessitats de cada persona. Seria contradictori establir una única figura per a totes les persones i tots els supòsits. A més, s'ha d'entendre que queden incloses dins de la noció de *mesura* tant les que han estat investides formalment —això és, les que han estat construïdes mitjançant una resolució judicial o les establertes per la persona amb discapacitat en previsió d'una futura falta de discerniment—, com les que operen d'una manera informal (com a exemple paradigmàtic, la guarda de fet).³²

No obstant això, cal dir que la conjugació dels articles 226-1 i 226-4.1 CCCat i 14.2 CNY permet comprendre aquesta voluntat del legislador català de fonamentar el règim de suport en la figura de l'assistència, clarament inspirada en la figura alemanya de la «*rechtliche Betreuung*». ³³ Assolir, consolidar i adaptar la legislació al nou esperit no és quelcom fàcil, sinó que implica un esforç per part del legislador per a conciliar les pretensions derivades del nou règim i la realitat fàctica, que de vegades dista de la idealitzada pel legislador. ³⁴ En aquest marc, l'assistència resulta la institució que respon i s'inspira més idòniament en la CNY (ap. *n* del preàmbul i art. 12.3 i 12.4 CNY). Així doncs, aquest canvi de paradigma va lligat a l'adaptació de l'ordenament intern a la nova concepció de capacitat resultant de la CNY.³⁵

Aquest reduccionisme del legislador no exclou la importància que té la consideració de l'existència d'una pluralitat de mesures, d'igual manera que la té el contingut d'aquestes, però el tractament no ha de ser el mateix, ja que condueixen a règims jurídics d'impugnació diferents. En primer lloc, trobem l'anul·labilitat per als supòsits que es puguin encabir en la lletra del precepte. En segon lloc, la nul·litat absoluta per

32. M. P. GARCIA RUBIO i I. VALERA CASTRO (2022: 659).

33. P. del POZO CARRASCOSA, A. VAQUER ALOY i E. BOSCH CAPDEVILA (2022: 527). Vegeu, també, B. BUCHHALTER-MONTERO (2022: 155).

34. M. P. GARCIA RUBIO i I. VALERA CASTRO (2022: 646) assenyalen que «[...] la razón de fondo es que en materia de anulabilidad el legislador se topó con la dificultad de hacer conciliable el nuevo concepto de discapacidad con un régimen contractual que no puede discriminar a las personas con dificultades para tomar decisiones por razón de esta discapacidad. Al mismo tiempo tampoco puede dejarlas al azar de eventuales abusos por parte de los terceros y, por añadidura, debe proteger en lo posible la confianza depositada por quienes contratan con ellas».

35. STS del 29 d'abril de 2009 (RJ/2009/2901): «La Convención tanto en su preámbulo como en su estructura normativa, adopta el modelo social y el principio de no discriminación, colisionando con la figura tradicional de la incapacitación, como mecanismo sustitutivo de la capacidad de obrar, y obliga a “adoptar” una nueva herramienta basada en un sistema de apoyos que se proyecte sobre las circunstancias concretas de la persona, el acto o negocio a realizar [...]. A los efectos de este informe, es preciso señalar que el objetivo esencial de la Convención es implantar el derecho de igualdad, en toda su extensión, haciendo hincapié en su carácter fundamental y transversal en la interrelación de derechos».

als actes no subsumibles en l'article 226-5 CCCat i que s'han celebrat en un moment en què la persona amb discapacitat no disposava d'enteniment —per tant, no es pot considerar que hi hagi hagut consentiment (art. 1261 CC)—. Per a acabar, la rescissió per lesió (art. 621-45 CCCat) per als actes jurídics celebrats que no puguin obtenir cobertura legal ni mitjançant l'article 226-5 CCCat ni per l'article 1261 CC, la qual cosa els redueix a supòsits molt marginals i puntuals.³⁶

4.2. LEGITIMACIÓ PER A L'EXERCICI DE LA PRETENSIO

L'anul·labilitat és una causa d'ineficàcia que no opera *ipso iure*, sinó que ha de ser instada per les persones legitimades per a fer-ho. La legitimació activa requereix ser titular d'un interès legítim o un dret subjectiu envers els actes jurídics que s'han dut a terme sense respectar les disposicions legals. La pretensió d'anul·labilitat té una doble vessant: la ineffectuació de l'acte i la restitució dels béns corresponents lliurats prenent com a fonament el negoci anul·lat. I, per descomptat, es requereix l'exercici adequat de la pretensió, és a dir, dins del termini estipulat i per part d'alguna de les persones que disposen de l'aptitud necessària per a fer-ho.

4.2.1. Legitimació activa

Quant a la legitimació activa, l'article 226-5 CCCat assenyala que «són anul·lables a instància de qui assisteix, de la persona assistida i de les persones que la succeeixin a títol hereditari». D'entrada, cal distingir, d'una banda, la legitimació que s'atorga a la persona amb discapacitat i, de l'altra, la legitimació d'altri, que inclou l'assistent, els tercers interessats (com ara els hereus) i, encara que no es diu explícitament, el Ministeri Fiscal a falta d'aquests.

4.2.1.1. La persona assistida

Amb caràcter general, es reconeix la possibilitat d'anul·lar l'acte jurídic a la persona assistida —qui, aparentment, deixa d'estar privada de la capacitat processal i passa a tenir legitimació per a comparèixer en judici en defensa dels seus propis interessos—. El primer dubte que es planteja és relatiu als efectes processals de la mesura de suport, és a dir, la forma en què la persona assistida ha d'exercir o, més ben dit,

36. Aquí es proposa una solució anàloga a la que Á. CARRASCO PERERA (2022: 200) defensa respecte a l'homònima espanyola, això és, la seva supressió.

pot exercir aquesta pretensió. El dubte resulta, en primer lloc, del silenci absolut del legislador en diversos aspectes. En segon lloc, del fet que la translació dels principis de la CNY, que descansa, en essència, en la formulació tripartida «voluntats, preferències i desitjos», presenta dificultats respecte al seu abast, i són conceptes que han de ser conjugats i graduats pel jutjat competent en cada cas, d'una manera proporcional i en sintonia amb la capacitat volitiva i entenedora de cada persona.

Alguns autors³⁷ són partidaris de la idea que l'exercici de la pretensió per part de la persona assistida, com a prerrogativa que és, no exigeix la presència de qui assisteix,³⁸ sinó que és una opció que en tot cas depèn de la voluntat de la persona proveïda de suport i, per tant, no pot ser imposada. Ara bé, no tot es pot resoldre sempre atenent la seva voluntat.³⁹ Queda clar que el respecte de la voluntat, els desitjos i les preferències de la persona amb discapacitat s'erigeix en el nucli central de la reforma. El problema rau a pressuposar que totes les persones tenen voluntat (tornem a l'exemple d'una persona que neix amb paràlisi cerebral) o, en el cas que aquesta existeixi, sigui una voluntat reflexiva. Resulta excessivament dogmàtic sostenir que totes les persones amb discapacitat tenen capacitat de discerniment i voluntat, perquè aquesta no és la realitat social, mèdica ni legislativa. Principalment perquè existeixen tantes realitats com persones amb discapacitat i, en segon lloc, perquè en cap article de la CNY —ni del Decret llei— s'imposa l'obligació de basar totes les decisions en la voluntat, les preferències i els desitjos de la persona amb discapacitat, sinó que únicament es limita a dir que s'han de «respectar», cosa que en cap cas denota obligació d'atendre-les sempre i en tot cas.⁴⁰ Cal tenir present que si bé la voluntat és una de les manifestacions de la capacitat entenedora de tota persona, ni comença ni s'esgota en ella, sinó que existeixen altres elements que poden influir, com ara la causa d'una discapacitat. Quan determinades malalties i trastorns afecten la voluntat reflexiva d'una persona, aquesta no pot ser el fonament de decisió de l'exercici d'una pretensió, bàsicament perquè aquesta voluntat està afectada

37. M. P. GARCIA RUBIO i I. VALERA CASTRO (2021: 660).

38. La qual cosa aquí es posa en dubte, sobretot si es pren com a referència l'article 1301 CC, en què el legislador espanyol és bastant clar amb l'incís legal «con el apoyo que precisen» amb relació a l'exercici de la pretensió, per part de la persona amb discapacitat, d'instar l'anul·lació, la qual cosa permet defensar que l'exigència de la presència de la persona que presta suport és una qüestió casuística. En aquest sentit, N. ÁLVAREZ LATA (2021: 1016) considera que aquesta matisació significa que «[...] dependiendo de los casos concretos, será la persona con discapacidad por sí misma o con el apoyo que precise, quien está legitimada para la acción de la anulabilidad».

39. Principalment perquè, com bé explica C. MARTÍNEZ DE AGUIRRE ALDAS (2022: 703), «[...] cuando la voluntad es el problema, la solución no puede estar en la misma voluntad».

40. Vegeu la STS del 8 de setembre de 2021 (RJ 2021/4002), fonament jurídic (FJ) 4.5. En el dret alemany, el paràgraf (§) 1901(3) del Codi civil alemany (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB) estableix expressament que l'assistent ha d'atendre els desitjos de la persona amb discapacitat sempre que es corresponguin amb el seu millor interès. Vegeu, respecte a aquesta qüestió, B. BUCHHALTER MONTERO (2022: 160).

per la causa de la discapacitat, a banda dels casos en què directament no es pot considerar que existeix voluntat.

La legitimació activa de la persona amb discapacitat descansa sobre dos elements: un de caràcter objectiu —la mera absència del suport— i un de caire subjectiu —és necessari que l'altra part hagi obtingut un avantatge injust actuant amb mala fe o que d'alguna altra manera s'hagi aprofitat de la situació de la persona amb discapacitat—. Aquesta combinació permet valorar la necessitat de la presència de l'assistent en atenció a la naturalesa i el caràcter del suport. Ara bé, aquest últim element no es requereix en tots els supòsits, sinó únicament quan la persona amb discapacitat actua sense el seu suport i sempre que l'assistència no tingui caràcter representatiu, ja que, aleshores, ateses l'excepcionalitat i la intensitat d'aquest, no es requereix l'avantatge injust seguit d'un aprofitament, perquè hi és implícit.

La presència de la persona que presta suport no pot quedar a l'arbitri de la persona assistida en aquells supòsits en què aquella ha d'actuar en nom i per compte d'aquesta.⁴¹ Són dues cares d'una mateixa moneda: si hi quedés, es desvirtualitzaria completament la previsió feta pel legislador, atès que el seu caràcter excepcional, de retruc, posa de manifest la rellevància que té la seva presència en determinats actes. Aquesta afirmació passa per tenir en compte, novament, l'interès superior de la persona amb discapacitat com a criteri subsidiari, residual, que perviu i s'avé perfectament amb la CNY i amb el postulat de la millor interpretació de les voluntats, les preferències i els desitjos de la persona amb discapacitat, que esdevé el principi general.

Tanmateix, respecte a la legitimació de la persona assistida cal plantejar si la designació voluntària de l'assistent —per exemple, mitjançant un poder preventiu— implica la seva eventual privació de legitimació. El desplaçament de la legitimació de la persona amb discapacitat implicaria una privació de la seva capacitat processal (la qual cosa, d'entrada, ja no és respectuosa amb la CNY) per haver fet ús d'una eina que li permet el ple exercici de la seva capacitat jurídica en igualtats de condicions amb la resta de persones. Això seria no solament un contrasentit, perquè per aquesta raó s'han establert les mesures, sinó que també produiria un efecte contraproductiu de les mesures d'assistència, ja que si impliquen una privació de la capacitat processal, cap persona amb discapacitat acudirà a elles de manera voluntària, la qual cosa a la pràctica també derivaria en un problema en el tràfic jurídic. A més, en el mateix CCCat trobem altres exemples de designacions voluntàries —per exemple, el mandat preventiu (art. 622-21 CCCat)— que no comporten la privació posterior de la legitimació del mandant.

41. Vegeu E. GÓMEZ CALLE (2021), <<https://almacenedderecho.org/en-torno-a-la-anulabilidad-de-los-contratos-de-las-personas-con-discapacidad>>.

4.2.1.2. La persona que presta suport

La següent persona legitimada és la persona que exerceix la mesura de suport. Aquí, la *quaestio iuris* que sorgeix és si la persona que assisteix pot instar l'acció sense el consentiment de la persona assistida o, fins i tot, en contra de la seva voluntat. *A priori*, amb el nou paradigma sembla que la impugnació del negoci descansa en la voluntat de la persona amb discapacitat i no és possible decidir sobre l'exercici de la pretensió prescindint o en contra la seva voluntat. Ara bé, tancar la porta a la possibilitat de poder exercir la pretensió sense el consentiment o en contra de la voluntat de la persona assistida⁴² és, novament, conseqüència d'una interpretació excessivament rígida i dogmàtica de les exigències de la CNY envers el respecte de les «voluntats, preferències i desitjos» de les persones amb discapacitat proveïdes de suport. Com bé diu Albiez Dohrmann,⁴³ no ens hem de deixar «nublar per la nueva filosofía de la ley»; podria dur no solament a una situació de «risk of a pro forma compliance»⁴⁴ de les exigències de la CNY, sinó que també podria derivar en una desprotecció clara i absurda en supòsits en què la tutela de la persona amb discapacitat és necessària tot i ser contrària a la seva voluntat. Ho assenyala la Sentència del Tribunal Suprem del 8 de setembre de 2021.⁴⁵

[...] el juzgado no puede dejar de recabar y tener en cuenta (siempre y en la medida que sea posible) la voluntad de la persona con discapacidad destinataria de los apoyos, así como sus deseos y preferencias, pero no determina que haya que seguir siempre el dictado de la voluntad, deseos y preferencias manifestados por el afectado. El texto legal emplea un término polisémico que comprende, en lo que ahora interesa, un doble significado, el de «tener en cuenta o en consideración algo» y no solo el de «satisfacer un deseo, ruego o mandato».

Sobretot, convé tornar a posar l'èmfasi en els casos d'assistència representativa. L'article 7.2 LEC estableix que «en el cas de les persones amb mesures de suport per a l'exercici de la seva capacitat jurídica, s'atendran l'abast i el contingut d'aquestes». Aquest precepte permet calibrar l'exercici de la capacitat processal de la persona amb discapacitat proveïda d'una mesura de suport amb efectes representatius, és a dir,

42. Tal com defensen M. P. GARCIA RUBIO i I. VALERA CASTRO (2022: 350).

43. K. J. ALBIEZ DOHRMANN (2022: 531).

44. S. ROSENBAUM (2022: 16): «At what point does supported decision-making become a contrived exercise? With this template-like guidance there is a risk of pro forma compliance, public backlash or confusion. It is not enough to recite a general recipe for legal agency, capacity or appropriate decision-making mechanism, when what's required is nuance, contextualized adaptation and common sense. The cognitively disabled paradigm does not always fit, even when guided by dignity and normalization».

45. RJ 2021/4002.

quan esdevé necessari imposar la presència de la persona que li presta suport. La discapacitat psíquica incideix en la formació de la voluntat,⁴⁶ i la voluntat contrària de la persona assistida pot trobar origen en la seva pròpia discapacitat, que inhibeix la persona que la pateix de tenir-ne una consciència objectiva i, per tant, d'advertir la necessitat de la persona que presta suport. Aleshores és clara la necessitat de la intervenció de l'assistent, fins i tot en contra de la voluntat de la persona assistida, l'absència de la qual pot redundar en greus perjudicis no solament per a la persona en qüestió —perquè, per exemple, actua en detriment dels seus propis drets—,⁴⁷ sinó, també, per al seu patrimoni.⁴⁸ És una qüestió que va molt més enllà del negoci jurídic i que pretén evitar possibles efectes que pot comportar *a posteriori* i que també s'han de tenir en compte.⁴⁹ Obviar una realitat com la plantejada amb l'argument de l'exigència de respectar la «voluntat» seria una crueltat social⁵⁰ revestida de bones intencions però allunyades de la realitat. Com, amb molt bon criteri, apunta Martínez de Aguirre Aldaz,⁵¹ «la toma de decisiones depende no solo de la voluntad, sino también del entendimiento: de ahí la importancia del proceso de toma de decisiones, que culmina en la voluntad, pero ni comienza ni se agota en ella».

Això sí, és imprescindible trobar un equilibri per tal d'evitar possibles perjudicis a tercers de bona fe, garantir la seguretat jurídica i evitar qualsevol inseguretat que sigui motiu per a no contractar amb persones amb discapacitat. Seria convenient una previsió anàloga a la de l'article 1303 CC, relativa a la restitució del bé o del seu valor equivalent en aquells casos en què la restitució *in natura* no sigui possible. Aquest article preveu que, quan tingui lloc l'anul·lació del contracte, paral·lelament s'ha de procedir a la restitució recíproca de les prestacions.⁵² Quan el cocontractant amb dret a restitució sigui coneixedor de l'existència de les mesures de suport en el moment de

46. M. Á. PARRA LUCÁN (2021: 6).

47. S. ROSENBAUM (2022: 18): «[A] preference for autonomy above all other rights and needs of the individual is not the solution to attaining recognition of legal capacity, but must be reconciled with a panoply of other human rights».

48. A tall d'exemple del primer supòsit: una persona amb esquizofrènia, la voluntat de la qual pot ser contrària al seu dret a la salut i la integritat física. O, respecte del segon supòsit: una persona que pateix d'oniomania, una malaltia que li fa comprar de manera compulsiva i descontrolada objectes que no necessita. Aquesta persona, a causa de la seva discapacitat, té assignada una assistència amb efectes representatius per a quan faci compres d'un valor superior a cent euros. Aquesta persona decideix prescindir de la persona que l'assisteix i duu a terme una compravenda amb un tercer en la qual adquireix un mòbil, valorat en el mercat en un preu de dos-cents euros, per mil euros.

49. Tornant a l'exemple donat de la persona que pateix d'oniomania, imaginem que, després de la compra del dispositiu, la persona que pateix aquest trastorn decideix llençar-lo a les escombraries perquè ja disposa d'un telèfon d'última generació.

50. Vegeu la STS del 8 de setembre de 2021 (RJ 2021/4002), FJ 4.5.

51. C. MARTÍNEZ DE AGUIRRE ALDZ (2022: 703).

52. M. J. VAQUERO PINTO (2021: 1705).

la contractació o s'hagi aprofitat d'alguna altra manera de la situació de discapacitat i hagi obtingut un avantatge injust, la restitució serà en els termes de l'article 1304 CC, és a dir, únicament en la mesura que es va enriquir amb la prestació rebuda.

Tanmateix, per als supòsits en què existeix un conflicte entre la voluntat de la persona amb discapacitat i la resta de persones legitimades, es podria preveure la possibilitat de confirmar l'acte⁵³ jurídic davant d'un notari.⁵⁴ El notari és un fedatari públic que dota de major seguretat jurídica les relacions jurídiques privades, especialment quan una de les parts és una persona amb discapacitat, atès que fa un judici de capacitat i garanteix l'exercici dels drets de la persona amb discapacitat en condicions d'igualtat (a tall d'exemple, vegeu l'art. 421-7 CCCat), amb la qual cosa contribueix a assolir els principals objectius de la reforma: respecte de la voluntat, la preferència i els desitjos de la persona amb discapacitat i afavoriment de l'estabilitat dels contractes.

Altrament, la formalització d'un contracte davant d'un notari implica una presumpció de capacitat volitiva i intel·lectual de la persona assistida, que d'entrada pot evitar impugnacions posteriors, sens perjudici que no es tracta d'una presumpció *iure et de iure*. Cal tenir present que quan el notari s'hagi cerciorat de la capacitat de les parts, també ha hagut de comprovar que cap de les parts tingui assignada una mesura assistencial, ja que, si es tracta d'una mesura amb efecte representatiu, el notari haurà de requerir la presència de l'assistent en la celebració dels actes o bé haurà d'informar l'assistent de la conclusió de l'acte —sempre que hi hagi publicitat registral de la mesura de suport, perquè, si no, el notari no necessàriament ha de saber de l'existència de l'assistent.

4.2.1.3. Els hereus

D'altra banda, podem veure que la decisió del legislador català ha estat estendre la legitimació activa als hereus de la persona amb discapacitat. Aquests tenen legitimació sempre que la persona amb discapacitat hagi mort abans que finalitzi el termini de la pretensió. En cas que les persones que succeeixen la persona assistida a títol hereditari siguin diverses, com a titulars individuals d'un interès legítim, podran ac-

53. En casos en què la discapacitat afecta de manera greu la persona que la pateix, aquesta confirmació ha de ser efectuada per la persona que presta suport, d'acord amb B. RODRÍGUEZ-ROSADO (2022): «[...] la persona con grave discapacidad cognoscitiva que contrata prescindiendo de sus apoyos seguirá contando con ellos, de forma que éstos podrán reparar en lo sucedido y en su caso, confirmarlo o impugnarlo».

54. A. CARRASCO PERERA (2022: 228) entén que el silenci de la persona amb discapacitat o de la persona titular del seu suport davant el requeriment extrajudicial del subjecte passiu de la pretensió perquè confirmi o no el contracte, obre la porta que aquest últim pugui desistir del contracte.

tuar independentment.⁵⁵ Això és perquè tots els hereus comparteixen el mateix títol universal i en igualtat de condicions, i defensen un interès propi derivat del perjudici que els representa l'acte dut a terme per la persona amb discapacitat, tot i que res no exclou que puguin actuar conjuntament.

El mateix succeeix quan un contractant vol instar la nul·litat d'un contracte subscrit per una persona amb discapacitat i aquesta mor durant el procés: tots els hereus són requerits (de manera individual) i poden personar-se de manera conjunta. Aquesta última possibilitat, però, no és mai un requisit *sine qua non* perquè el procediment pugui continuar.⁵⁶ Si traslladem aquesta idea a la legitimació dels hereus, tots ells tenen la potestat d'impugnar el negoci, però l'èxit de la pretensió no depèn de la concurrència de tots ells en el procés.

En referència a la legitimació dels hereus, podem apreciar una gran diferència entre aquest article i altres del CCCat en què es legitima els «successors» en general, sense una limitació al títol d'hereu. En són clars exemples els articles 232-21 i 232-23 CCCat amb relació al crèdit de participació. Aquesta limitació implica l'exclusió dels successors a títol particular —on s'inclouen legataris, legitimaris no hereus i usufructuaris, entre d'altres—, als quals, tot i que podrien resultar beneficiaris de l'anul·lació de l'acte i, per tant, ser titulars d'un interès legítim, el legislador no ha considerat oportú atorgar-los legitimació.

4.2.1.4. Ministeri Fiscal

Tot i que no ho preveu de manera expressa l'article 226-5 CCCat, el Ministeri Fiscal, com a garant de la legalitat, té la potestat d'incoar l'acció d'anul·labilitat en dos casos: la primera possibilitat neix en cas d'absència de familiars o de persones legitimades i té l'objectiu de vetllar perquè en els processos en què participin persones amb discapacitat es garanteixi la seva participació en igualtat de condicions amb la resta de persones; la segona possibilitat neix quan l'assistent no impugni l'acte jurídic.

4.2.1.5. Tercers titulars d'un interès legítim

D'igual manera, hom pot plantejar-se si altres tercers interessats, com ara el cònjuge (amb possible extensió a les persones a qui es confereix la possibilitat de pro-

55. Vegeu, en contra, E. VÁZQUEZ DE CASTRO i A. A. ESTANCONA PÉREZ (2022: 232), que defensen que han d'actuar conjuntament.

56. Vegeu la STS del 3 d'octubre de 2022 (2022/4431), en què, tot i ser requerits tots els hereus, únicament es va personar una de les successores del causant.

moure l'expedient de provisió de mesures judicials de suport), poden, en algun cas, ser considerats legítims, per exemple perquè els diners que ha utilitzat la persona amb discapacitat per a adquirir el bé provenen d'un dipòsit comú del matrimoni i, per tant, el cònjuge és un tercer perjudicat titular d'un interès legítim. En aquest cas, el cònjuge pot promoure l'anul·lació sempre que no sigui en el seu interès particular en concret, sinó en funció de la manca del ple exercici de la capacitat jurídica de la persona assistida.⁵⁷

4.2.2. *Legitimació passiva*

L'exercici de la pretensió d'anul·labilitat també es pot abordar des del punt de vista del subjecte passiu, és a dir, l'altre contractant o, en cas que aquest mori abans, els seus causahavents.

El subjecte passiu de la pretensió es troba en una posició d'inseguretat, atès que els efectes del negoci resten en mans de l'altra part —o d'altres persones, ja que els legítims són diversos i diferents de les parts del negoci—, que té la facultat de mantenir la situació d'incertesa durant el termini de pretensió —ni més ni menys que quatre anys.

A priori pot semblar que el legislador, a l'hora de configurar aquest article, no s'ha aturat a pensar en la situació del contractant que no disposa de la pretensió d'anul·labilitat, cosa que ens porta a la idea que aquest no és digne de protecció. Però l'anul·labilitat produeix un efecte doble, un dels quals és el restitutori, que implica que la contrapart rebrà allò que va donar a canvi per a la celebració del negoci, i l'altre és l'exigència d'un element subjectiu —com s'indicarà en l'apartat següent— per a l'exercici de la pretensió.

A falta d'una previsió en aquest sentit en el dret civil català, s'aplica supletòriament l'article 1302.4 CC, que nega la legitimació per a impugnar a la contrapart que sap que l'altre contractant actua sense mesures de suport: «[...] los contratantes no podrán alegar [...] la falta de apoyo de aquel con el que contrataron». Aquest apartat recull, en essència, l'aforisme *nemo propriam turpitudinem allegare potest*. Clarament, la contrapart no pot beneficiar-se ni de la seva turpitud ni de la seva mala fe amb l'anul·lació del negoci.⁵⁸

En tot cas, la part contractant disposa d'una *exceptio doli*. De fet, és la seva bona fe la que la protegeix (vegeu l'art. 111-7 CCCat), fins al punt que l'eventual mala fe,

57. Sempre que no hi hagi un aprofitament dels efectes del contracte, ja que en aquest cas s'entendria que s'ha ratificat el contracte; així ho ha entès també el Tribunal Suprem en la STS del 3 d'octubre de 2022 (2022/4431), FJ 7.1, en la qual cita la STS del 26 d'octubre de 1999 (RJ 1999/7625), FJ 4.

58. STS del 3 d'octubre de 2022 (2022/4431), FJ 5.5.

abús o exercici antisocial de la persona amb discapacitat o de la resta de legítimats, li permet sortir de la relació jurídica i rebre la indemnització corresponent (art. 7.2 CC).

4.2.3. *Requisits de l'exercici de la pretensió*

Ens trobem amb la sorpresa que el legislador català no al·ludeix a cap requisit per tal de poder instar la pretensió. No hi ha cap regulació sistemàtica de les circumstàncies que s'han de donar perquè es pugui fer efectiva. De manera que, en principi, s'ha d'entendre que no s'exigeix cap circumstància addicional i que és suficient simplement el fet que s'hagi prescindit de l'assistent.

És cert que del tenor literal de la norma no es pot deduir cap exigència respecte de cap de les persones, fet que pot donar peu a considerar que es tracta d'una prerogativa *absque nulla conditione*. Tanmateix, aquí es defensa que, a més que manqui la figura de l'assistència en la celebració del negoci jurídic, cal que concorri algun element subjectiu,⁵⁹ concretament l'obtenció d'un avantatge injust via aprofitament per part del cocontractant quan la persona amb discapacitat actuï sense la persona que li presta suport.

És imprescindible que, a més de l'obtenció d'un benefici econòmic, aquest s'hagi aconseguit arran de la situació de necessitat assistencial de la part perjudicada i que la part beneficiada, que n'era coneixedora, hagi actuat amb mala fe i s'hagi aprofitat d'aquesta circumstància per tal d'obtenir un benefici. Per tant, no escau l'anul·lació si hi ha hagut un avantatge injust però no un aprofitament, o si hi ha un aprofitament però no un avantatge injust. En definitiva, aquesta idea no fa més que respondre a l'antic proverbi llatí *nemo debet locupletari iniuste cum iactura aliena*.

Com s'evidencia, la configuració d'aquest element subjectiu és idèntica o, si més no, s'assimila a l'avantatge injust que preveu l'article 621-45 CCCat, que clarament queda exclòs quan resulta d'aplicació l'article 226-5 CCCat en virtut de la màxima *lex specialis derogat legi generali*, també perquè l'avantatge injust de l'article 621-45 CCCat únicament es preveu per als contractes de compravenda i altres d'onerosos, però en queden fora els gratuïts.

Precisament, l'article 621-45 CCCat —i, eventualment, també el 621-46 CCCat, relatiu a la rescissió per lesió— resulta d'aplicació en aquells supòsits que no poden encabir-se en l'article 226-5 CCCat per raons objectives, és a dir, per manca d'una

59. Á. CARRASCO PERERA (2022: 228) es postula a favor de l'anul·lació únicament quan la contrapart actua amb mala fe. En cas contrari, l'autor entén que «[...] no podría darse por sobreentendido que este contratante estuviera privado de remedio alguno para salir del contrato», llevat que pugui al·legar algun altre motiu de pes.

mesura de suport en general, o en particular per a l'acte en concret, ni tampoc en l'article 1261 CC.

La inexistència de requisits en la legislació catalana ens permet analitzar com resultaria l'article 226-5 CCCat si li fos aplicable el que estableix l'article 1302-3.2 CC i els problemes que plantejaria. L'article 1302-3.2 CC disposa:

Los contratos mencionados en el párrafo anterior también podrán ser anulados por la persona a la que hubiera correspondido prestar el apoyo. En este caso, la anulación solo procederá cuando el otro contratante fuera conocedor de la existencia de medidas de apoyo en el momento de la contratación o se hubiera aprovechado de otro modo de la situación de discapacidad obteniendo de ello una ventaja injusta.

D'antuvi, aquest article suscita si considera una o dues situacions. I, després, si aquestes situacions s'han de donar respecte de la persona amb discapacitat (i entenem també que, en el cas català, incloem aquí el seu successor a títol hereditari, per extensió) o bé, contràriament, es tracta de requisits imposats només a la persona que presta l'assistència.

Respecte a la primera qüestió, l'ús de la conjunció *o* ja permet defensar que el legislador estatal té presents dues opcions, però, a més, una anàlisi exhaustiva dels termes emprats posa de manifest que es descriu que, sense necessitat que s'hagi produït un avantatge injust, el fet que el cocontractant fos coneixedor de l'existència de la mesura de suport suposa ja *per se* un aprofitament de la situació i, per tant, un motiu suficient per a poder instar la pretensió. Cal fer notar que quan el legislador anuncia la segona opció relativa a l'avantatge injust, fa una menció implícita de la primera quan diu «se hubiera aprovechado de otro modo», que, amb altres paraules i a grans trets, seria equivalent a dir: «se hubiera aprovechado de algún otro modo distinto al que constituye el conocimiento de la existencia de medidas de apoyo en el momento de la contratación».

Quant a l'afectació dels requisits addicionals, la redacció de l'article és clara amb l'ús de l'expressió «en aquest cas», de manera que de la dicció literal del precepte es deriva que la sort de la pretensió quan és exercida per la persona que presta suport està supeditada a la concurrència d'uns determinats requisits.⁶⁰ Per tal de seguir un fil congruent amb el que s'ha exposat i defensat anteriorment, resulta coherent que

60. F. PANTALEÓN (2021) considera que «[...] la reaparición de la legitimación de “la persona a la que hubiera correspondido prestar el apoyo”, pero sólo para el supuesto de que “haya existido mala fe por parte del otro contratante”, deja bien claro que el objetivo pretendido no es reservar exclusivamente la decisión sobre el contrato a la persona con discapacidad, sino otorgar prevalencia a la protección “del otro contratante” cuando no haya existido su mala fe por parte».

aquestes exigències també es prediquin de qualsevol legítimat, fins i tot de la persona amb discapacitat, ja que no hi ha motius per a establir diferències en ambdós supòsits, que, *mutatis mutandi*, son idèntics. Encara més: en els supòsits en què s'exigeix la presència de l'assistent amb efectes representatius en el moment d'impugnar el negoci per part de la persona amb discapacitat, no tindria gaire sentit diferenciar els supòsits en funció que aquesta actuï directament (instant la pretensió per si mateixa) o indirectament (mitjançant la representació).⁶¹

Queda clar que l'article 226-5 CCCat presenta un plantejament confús i tímid. S'ha pogut comprovar que una primera aproximació a aquest article comporta diversos problemes terminològics i interpretatius. Per tant, per tal de dilucidar els interrogants que el legislador sembla haver deixat en l'aire, caldrà restar a l'espera d'una reforma més profunda del CCCat i de les resolucions judicials que es puguin dictar.

4.3. TERMINI D'EXERCICI DE LA PRETENSÍO

4.3.1. Duració i tipus de termini

«Termini de quatre anys des de la celebració de l'acte jurídic.» Així és com conclou l'article 226-5 CCCat: tot introduint el *dies a quo* que determina l'inici del còmput del termini en què els legítimats poden exercir la pretensió d'anul·labilitat. A diferència del que succeeix en el nou article 1301 CC, on el legislador estatal ha aprofitat per a dilucidar la qüestió, el legislador català, novament, ha desaprofitat l'oportunitat per a determinar si és un termini de caducitat o de prescripció. Va ésser una qüestió bastant debatuda durant anys, fins i tot per la jurisprudència, i tot i això l'article 226-5 CCCat utilitza una expressió prou àmplia i inconcreta per a determinar la naturalesa de la pretensió: «en el termini de quatre anys». Tampoc la terminologia emprada ara pel legislador català ofereix cap pista, com ocorria en la legislació estatal, en què es deia «solo durará», la qual, tot i la seva imprecisió, era el principal argument gramatical per a considerar que es tractava d'un termini de caducitat.⁶²

61. Á. CARRASCO PERERA (2022: 225-226) ho qualifica com una «diferència injustificada» que obriria la porta a una possible estratègia en l'exercici de la pretensió.

62. A favor de la prescripció, vegeu la STS del 27 de febrer de 1997 (RJ 1997/1332), que cita les sentències següents: STS del 25 d'abril de 1960 (RJ 1960/2031), STS del 28 de maig de 1965 (RJ 1965/3083), STS del 28 d'octubre de 1974 (RJ 1974/3978), STS del 27 de març de 1987 (RJ 1987/1836) i STS del 27 de març de 1989 (RJ 1989/2201). A favor de la caducitat, vegeu: STS del 4 d'abril de 1984 (1984/1928), STS del 4 d'abril de 1984 (1984/1926), STS del 23 de setembre de 2010 (RJ 2010/7136), STS del 20 d'abril de 2016 (2016/1687), STS del 23 de desembre de 2021 (RJ 2022/566), Interlocutòria del 5 d'octubre de 2015 (2015/239811), STS del 2 de juny de 2022 (2022/4242) i la sentència clau, la STS del 3 d'octubre de 2022 (2022/4431). Així ho entén L. Díez-PICAZO (2007: 597): «La letra del precepto da pie para entenderlo así,

Tot i efectuar un canvi que modernitza i modifica substancialment el règim de la impugnació dels actes jurídics duts a terme per les persones amb discapacitat, a fi d'acomodar-lo a la CNY, sobta que el termini de la pretensió sigui de quatre anys. En particular, pels efectes que produeix, ja que, tot i que no ho diu de manera expressa, el règim de l'article 226-5 CCCat és de caducitat.

4.3.2. *Anàlisi de la subjectivitat del termini general de caducitat de l'article 122-5 del Codi civil de Catalunya i del termini en matèria d'indignitat i inhabilitat de l'article 412-5 del Codi civil de Catalunya*

A més, es fixa el *dies a quo* en la «celebració de l'acte». Si ens fixem en la redacció de l'avantprojecte i el projecte de llei de la Llei estatal 8/2021,⁶³ podem observar que, en primer lloc, el *dies a quo* se situa en el moment en què la persona amb discapacitat deixa de necessitar la mesura de suport. I, per altra banda, s'estableix un doble límit, en el sentit que si bé la facultat d'anul·lar el contracte queda sotmesa al termini de quatre anys, en l'apartat quart *in fine* es matisa que «[c]uando la facultad se refiera a los contratos celebrados por personas con discapacidad, desde que dejen de precisar apoyo para celebrar el contrato. En todo caso, no podrá ejercitarse pasados cinco años desde la celebración del contrato». Amb les esmenes ulteriors, s'ha obviat aquest doble límit temporal i s'ha acabat optant per «la celebració del contracte» com a moment determinant.

Una de les raons que explica la limitació temporal de la pretensió és la inseguretat jurídica que provocava la regulació anterior. Es considera que fixar l'inici del còmput en el moment en què es produeix la designació del tutor, el curador o l'assistent (arg. ex antic art. 226-3 CCCat), podria comportar que la pretensió no caduqués, ja que entre la celebració del negoci i la posada en tutela podria transcórrer un període prou llarg, o inclús que la persona morís sense que aquest fet es produís.

Si bé és cert que aquesta nova previsió pot arribar a afavorir la seguretat jurídica perquè garanteix que el cocontractant no ha d'estar eternament amb la incertesa respecte de la validesa i la possible anul·lació del negoci, cal recordar que la persona

puesto que literalmente dice que la acción durará cuatro años, eludiendo la referencia al concepto de prescripción». I també A. CAÑIZARES LASO (2018: 97): «El plazo de cuatro años, de seguir al Código, podría calificarse como de caducidad, puesto que el precepto señala que "sólo durará", lo que parece indicar más un caso de caducidad que de prescripción». Vegeu, igualment a favor de la caducitat, C. LÓPEZ BELTRÁN DE HEREDIA (1995: 43). I, en contra, F. de CASTRO Y BRAVO (1967: 499) i J. DELGADO ECHEVERRÍA i M. Á. PARRA LUCÁN (2005: 120), que defensen que el termini contingut en el reformat article 1301 CC era de prescripció.

63. Font: <www.senado.es/web/actividadparlamentaria/iniciativas/detalleiniciativa/index.html?legis=14&id1=621&id2=000019>.

amb discapacitat no és l'única legitimada per a instar la pretensió, sinó que aquesta legitimació s'estén a altres persones, entre les quals es troba qui presta suport. Què passa en els casos en què l'assistent no és coneixedor de la formalització del contracte? O quan en el moment en què n'és coneixedor ja han transcorregut els quatre anys?

Seria més raonable que, encara que no s'estengui indefinidament el termini fins al moment en què ja no existeix el suport, almenys respecte de la resta dels legítims el còmput s'iniciés en el moment en què aquests fossin o haguessin pogut ser raonablement coneixedors de l'existència del negoci.⁶⁴ D'aquesta manera es produiria un cert equilibri entre la tutela dels tercers de bona fe i la tutela de la persona amb discapacitat.

Amb caràcter general, els terminis de caducitat es determinen de manera concreta per a cada institució i no és oportú establir terminis generals tenint en compte els diferents efectes que produeix la caducitat en cada cas.

A falta d'una norma específica, l'article 122-5 CCCat preveu un règim general de caducitat configurat amb un doble criteri alternatiu: «el naixement de l'acció» o el «coneixement raonable de les circumstàncies». Sobretot, interessa centrar-nos en aquest últim, pel seu caràcter subjectiu, ja que la cognoscibilitat és una circumstància que depèn de la conjuntura de cada persona.

Aquesta possibilitat que el termini de caducitat no arribi a començar a córrer a què obre la porta l'article 122-5 CCCat provoca una inseguretat jurídica evident, atès que el negoci es pot anul·lar fins i tot si ha transcorregut molt de temps després de la seva conclusió i, per tant, és comprensible la necessitat que ha tingut el legislador d'establir un termini preclusiu. Per això també trobem altres exemples en què el *dies a quo* és de caràcter objectiu, com ara l'acció de rescissió que preveu l'article 621-45 CCCat, amb una durada de quatre anys a comptar de la conclusió del contracte (art. 621-46 CCCat).

La diferent configuració del *dies a quo* es fa encara més palesa si hom compara els articles 1299 CC i 621-48 CCCat. En el primer, «los cuatro años no empezarán a computarse hasta que se extinga la tutela o la medida representativa de apoyo, o cese la situación de ausencia legal», mentre que en el segon «[l]es accions que estableix aquesta subsecció caduquen en el termini de quatre anys a comptar des de la conclusió del contracte i no són renunciabls en aquest moment».

Si s'analitza el termini de caducitat en matèria d'indignitat i inhabilitat per a succeir previst en l'article 412-7 CCCat, es pot apreciar que, novament, es manté l'element subjectiu en l'*actio nata*, en el sentit que el còmput s'inicia quan «[...] la persona legitimada per a exercir-la coneix o pot conèixer raonablement la causa d'ineficiàcia [...]». Sobta —tot i que potser no tant— que el legislador català hagi decidit dur

64. E. VÁZQUEZ DE CASTRO (2022: 547).

a terme aquest canvi respecte de les persones amb discapacitat, però en altres matèries hagi mantingut la subjectivitat de l'inici del termini.

Tanmateix, dins del llibre segon del CCCat trobem altres exemples que, tot i que utilitzen un criteri objectiu, no és el de la data de la celebració del contracte o acte (com succeeix amb l'assistència), sinó la majoria d'edat o la sortida de la tutela o curatela;⁶⁵ encara que alguns estan tàcitament derogats, el criteri que adopten és que el termini comenci a córrer des del ple exercici de la capacitat jurídica. Si aquest criteri s'apliqués al règim d'anul·labilitat de les persones assistides, permetria, dins de la restricció temporal que suposa el caràcter objectiu, una major protecció de la persona assistida sense posar en risc la seguretat jurídica i la tutela del cocontractant de bona fe.

En definitiva, si bé és raonable que l'eficàcia del negoci no pot ser claudicant durant un temps indeterminat i que és necessària una major seguretat jurídica, no és menys cert que l'actual redacció legal del *dies a quo* hauria pogut ser una altra que trobés un equilibri entre la protecció de la persona amb discapacitat —que ha de continuar sent protegida quan no hi ha «capacitat natural» i, per tant, quan els efectes del negoci poden esdevenir irremediabls amb el transcurs del temps— i la seguretat jurídica.⁶⁶

BIBLIOGRAFIA

- ALBIEZ DOHRMANN, K. J. (2022). «La capacidad jurídica para contratar de las personas con discapacidad tras la Ley 8/2021, de 2 de junio». A: DE LUCCHI LÓPEZ-TAPIA, Y.; QUESADA SÁNCHEZ, A. J.; RUIZ-RICO RUIZ, J. (coord.). *La reforma civil y procesal en materia de discapacidad: Estudio sistemático de la Ley 8/2021, de 2 de junio*. Barcelona: Atelier, p. 490-560.
- ÁLVAREZ LATA, N. (2021). «Artículo 1302 CC». A: GUILARTE MARTÍN-CALERO, C. (dir.). *Comentarios a la Ley 8/2021 por la que se reforma la legislación civil y procesal en materia de discapacidad*. Pamplona: Aranzadi, p. 1011-1021.
- ARROYO AMAYUELAS, E. (2017). «Article 226-3: anul·labilitat dels actes de la persona assistida». A: EGEA I FERNÁNDEZ, J.; FERRER I RIBA, J. (dir.); FARNÓS I AMORÓS, E. (coord.). *Comentari al llibre segon del codi civil de Catalunya: La persona física i les institucions de protecció de la persona*. Barcelona: Atelier, p. 482-486.

65. Articles 211-12.3, 223-8 i 236-31.2 CCCat.

66. Una configuració alternativa del *dies a quo* que permetria, alhora, la consecució dels dos objectius plantejats és la proposada per E. BOSCH CAPDEVILA, P. del POZO CARRASCOSA i A. VAQUER ALOY (2016: 43) en una proposta de regulació de la teoria general del contracte. Els autors suggereixen, en relació amb el còmput del termini per a l'anul·lació del contracte, una distinció en l'inici del còmput en atenció a la persona legitimada. En el cas dels representats legals, a partir del moment en què es conclou el contracte —tal com succeeix en la regulació actual amb caràcter general—, i en el cas dels incapaces —segons la terminologia clàssica—, a partir del moment en què «[...] adquiren o recuperen la capacitat necesaria».

- BADOSA COLL, F. (2016). «L'avantatge injust. El contractant feble i la seva protecció». *Annals de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya*, núm. 6, p. 363-430.
- BARCELÓ COMPTE, R. (2019). *Ventaja injusta y protección de la parte débil del contrato*. Madrid: Marcial Pons.
- BEATSON, J. (1998). *Anson's law of contract*. 27a ed. Oxford: OUP.
- BOSCH CAPDEVILA, E.; POZO CARRASCOSA, P. del; VAQUER ALOY, A. (2016). *Teoría general del contrato: Propuesta de regulación*. Madrid, Barcelona i Buenos Aires: Marcial Pons.
- BUCHHALTER-MONTERO, B. (2022). «La nueva legislación alemana de apoyo a las personas con discapacidad intelectual: aspectos sustantivos, procesales y administrativos». *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, núm. 17, p. 150-171.
- CAÑIZARES LASO, A. (2018). «Algunas claves para la reforma de la prescripción. En especial el *dies a quo*». *Revista de Derecho Civil*, vol. v, núm. 4, p. 89-138.
- CARRASCO PERERA, Á. (2022). «Contratación por discapacitados con y sin apoyo». *Revista CESCO de Derecho de Consumo*, núm. 42, p. 196-233.
- CASTRO Y BRAVO, F. de (1967). *El negocio jurídico*. Madrid: Instituto Nacional de Estudios Jurídicos.
- Chitty on contracts* (1994). Edició a cura d'H. G. Beale. 27a ed. Londres: Sweet & Maxwell.
- DAMIÁN MORENO, J. (2022). «La adopción de medidas de apoyo a las personas con discapacidad». *Anuario de Derecho Civil*, núm. 2, p. 399-422.
- DELGADO ECHEVERRÍA, J.; PARRA LUCÁN, M. Á. (2005). *Las nulidades de los contratos: En la teoría y en la práctica*. Madrid: Dykinson.
- DÍEZ-PICAZO, L. (2007). *Fundamentos del derecho civil patrimonial*. Madrid: Civitas.
- GARCÍA RUBIO, M. P.; VALERA CASTRO, I. (2022). «Artículo 1302». A: GARCÍA RUBIO, M. P.; MORO ALMARAZ, M. J. (dir.); CASTRO VARELA, I. (coord.). *Comentario articulado a la reforma civil y procesal en materia de discapacidad*. Madrid: Civitas, p. 645-668.
- GARCÍA RUBIO, M. P. (2022). «XIII. La capacidad para contratar de las personas con discapacidad». A: MORALES MORENO, A. M. (dir.); BLANCO MARTÍNEZ, E. V. (coord.). *Estudios de derecho de contratos*. Madrid: BOE, p. 333-358.
- GARCÍA-ROSTÁN CALVÍN, G. (2023). «Régimen jurídico de la discapacidad en el proceso civil». A: ASENCIO MELLADO, J. M.; FUENTES SORIANO, O. (dir.). *El proceso como garantía*. Barcelona: Atelier, p. 319-330.
- GÓMEZ CALLE, E. (2018). *Desequilibrio contractual y tutela del contratante débil*. Pamplona: Aranzadi.
- GÓMEZ CALLE, E. (2021). «En torno a la anulabilidad de los contratos de las personas con discapacidad». *Almacén de Derecho* [en línia], 3 de desembre de 2021, <<https://almacenederecho.org/en-torno-a-la-anulabilidad-de-los-contratos-de-las-personas-con-discapacidad>> [consulta: 2 setembre 2023].

- INFANTE RUIZ, F. J. (2021). «Preguntas y respuestas sobre la virtualidad de la “undue influence” como vicio del consentimiento». *Revista de Derecho Civil*, vol. 8, núm. 2, p. 1-37.
- LÓPEZ BELTRÁN DE HEREDIA, C. (1995). *La nulidad de los contratos: Consecuencias*. València: Tirant lo Blanch.
- MARTÍNEZ CALVO, J. (2020). «La protección de las personas con discapacidad en el derecho italiano: *interdizione, inabilitazione y amministrazione di sostegno*». *Revista Española de Discapacidad*, vol. 8, núm. 1, p. 43-61.
- MARTÍNEZ DE AGUIRRE ALDAZ, C. (2022). «Líneas básicas de la reforma del Código civil español sobre el régimen jurídico de la discapacidad psíquica». *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, núm. extra 16, fasc. 2, p. 690-711.
- McKENDRICK, E. (2015). *Contract law*. 11a ed. Londres: Palgrave Macmillan.
- NÚÑEZ ZORRILLA, M. C. (2014). *La asistencia*. Madrid: Dykinson.
- PANTALEÓN, F. (2021). «¿Otra vez la consumación? *Perseverare diabolicum* (I)». *Almacén de Derecho* [en línea], 7 d'abril de 2021, <<https://almacenederecho.org/otra-vez-la-consumacion-perseverare-diabolicum>> [consulta: 2 setembre 2023].
- PARRA LUCÁN, M. Á. (2021). «Contratación y discapacidad: la reforma de la legislación para el apoyo a las personas con discapacidad». A: CASTRO-GIRONA MARTÍNEZ, A.; CABELLO DE ALBA, F.; PÉREZ RAMOS, C. (coord.). *La reforma de la discapacidad*. Vol. 2. Madrid: Fundación del Notariado.
- PAU PEDRÓN, A. (2018). «De la incapacitación al apoyo: el nuevo régimen de la discapacidad intelectual en el Código civil». *Revista de Derecho Civil*, vol. v, núm. 3, p. 5-28.
- PEREÑA VICENTE, M. (2022). «Una contribución a la interpretación del régimen jurídico de las medidas de apoyo en el ejercicio de la capacidad jurídica consagradas en la Ley 8/2021 de 2 de junio». A: PEREÑA VICENTE, M.; HERAS HERNÁNDEZ, M. M. (dir.); NÚÑEZ NÚÑEZ, M. (coord.). *El ejercicio de la capacidad jurídica por las personas con discapacidad tras la Ley 8/2021 de 2 de junio*. València: Tirant lo Blanch, p. 155-184.
- POLONIO DE DIOS, G. (2023). «Recorrido jurídico sobre medidas de apoyo a las personas con discapacidad». *Revista Boliviana de Derecho*, núm. 35, p. 588-625. Disponible en línea a: <www.revista-rbd.com/numero-35/> [consulta: 3 setembre 2023].
- QUESADA SÁNCHEZ, A. J. (2022). «Cuestiones generales. Sobre el sentido de la “discapacidad” en la nueva ley. Sobre el sentido de la discapacidad en la nueva regulación legal: reflexiones iniciales». A: DE LUCCHI LÓPEZ-TAPIA, Y.; QUESADA SÁNCHEZ, A. J.; RUIZ-RICO RUIZ, J. (coord.). *La reforma civil y procesal en materia de discapacidad: Estudio sistemático de la Ley 8/2021, de 2 de junio*. Barcelona: Atelier, p. 21-42.

- RIBOT IGUALADA, J. (2022). «Capítol 15. El suport a l'exercici de la capacitat jurídica. L'internament. El patrimoni protegit». A: VAQUER ALOY, A. (coord.). *Dret civil. Part general i dret de la persona*. 5a ed. Barcelona: Atelier, p. 309-340.
- RODRÍGUEZ-ROSADO, B. (2022). «De la incapacidad natural a la discapacidad sin apoyos: la arriesgada apuesta del Tribunal Supremo por la anulabilidad». *Almacén de Derecho* [en línia], 4 de novembre de 2022, <<https://almacendederecho.org/de-la-incapacidad-natural-a-la-discapacidad-sin-apoyos-la-arriesgada-apuesta-del-tribunal-supremo-por-la-anulabilidad>> [consulta: 3 setembre 2023].
- ROGEL VIDE, C. (2011). *Las liberalidades de uso*. Madrid: Reus.
- ROSENBAUM, S. (2022). «Legal capacity under the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: in support of supported decision-making». *SSRN* [en línia], 6 d'abril de 2022, <<https://ssrn.com/abstract=4119064>> [consulta: 3 setembre 2023].
- SALAS MURILLO, S. (2021). «La reforma de la legislación civil para el apoyo a las personas con discapacidad en materia de obligaciones y contratos». *Diario La Ley*, núm. 9841, «Sección Doctrina».
- VAQUER ALOY, A. (2022). «El sistema de apoyos como elemento para el ejercicio de la capacidad jurídica de la persona con discapacidad». A: LLEDÓ YAGE, F.; FERRER VANRELL, M. P.; EGUSQUIZA BALMASEDA, M.A.; LOPEZ SIMÓ, F. (dir.). *Reformas legislativas para el apoyo a las personas con discapacidad: Estudio sistemático de la Ley 8/2021, de 2 de junio, al año de su entrada en vigor*. Madrid: Dykinson, p. 505-537.
- VAQUERO PINTO, M. J. (2021). «Artículo 1301 CC». A: BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, R. (coord.). *Comentarios al código civil*. 5a ed. Pamplona: Aranzadi, p. 1699-1704.
- VÁZQUEZ DE CASTRO, E. (2022). «Reformas en derecho de obligaciones y contratos». A: CHAPARRO MATAMOROS, P.; BUENO BIOT, Á. (coord.); RAMÓN DE VERDA Y BEAMONTE, J. (dir.). *La discapacidad: una visión integral y práctica de la Ley 8/2021, de 2 de junio*. València: Tirant lo Blanch, p. 503-566.
- VÁZQUEZ DE CASTRO, E.; ESTANCONA PÉREZ, A. A. (2022). «Los retos a afrontar en el derecho de obligaciones y contratos». A: LLAMAS POMBO, E.; MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, N.; TORAL LARA, E. (dir.). *El nuevo derecho de las capacidades: De la incapacitación al pleno reconocimiento*. Madrid: La Ley, p. 179-270.
- VERDA Y BEAMONTE, J. R. de (2022). «Principios generales inspiradores de la reforma en materia de discapacidad, interpretados por la reciente jurisprudencia». A: CHAPARRO MATAMOROS, P.; BUENO BIOT, Á. (coord.); RAMÓN DE VERDA Y BEAMONTE, J. (dir.). *La discapacidad: una visión integral y práctica de la Ley 8/2021, de 2 de junio*. València: Tirant lo Blanch, p. 56-103.